

Tessék adni valami jót...!

HERCZEG FERENC vagy A LENINIZMUS ALAPJAI

Az ajtó előtt felerősödik a zivaj. Hallható, hogy a várakozó srácok száma megszaporodott és már taszigálják egymást. Az órára nézünk: fél három. A még elrakatlan könyveket a pult alá tesszük és nyitjuk az ajtót. A Székesfehérvári Szabó Ervin Könyvtár fiókja megkezdte délutáni szolgálatát.

Egyszerre csönd lesz és a gyerekek betódulnak. Libásorban, szinte ünnepélyesen. Balra az ifjúsági osztályra. Az íróasztalnál a szemüveges néninek leadják a könyveket. Szakértelmével felnyitva teszik elé, hogy az első lapon gyorsan leolvashassa a könyv raklári számát.

— Te, már megint késtél. Állandóan rendellen vagy! Havban fillér késedelmi díjat fizetsz, addig nem kapsz könyvet. Hát megéri ez neked? — csap le az egyik olvasóra. Maszatos, kócos, a trikója rongyos és szivja az orrát. Csupa indián-történetet hozott vissza, alighanem túlságosan leköltötték érdeklődését. De ő már tudja a rendet: markában készen szorongatja a késedelmi díjat. — A kezdet is megmoshatnád! Így nyúlsz a könyvhöz? — oktatja a néni, majd bekiált a polcok közé: — Egyszerre csak hatan mehetnek be! Vámos István, te már régen válogatsz. Mások is be akarnak menni!

A polcok közt guggolnak a gyerekek, egyenként gusztálják a könyveket. Az íróasztalnál sovány, fehérruhás kislány, olyan szerény, mintha templomban volna. Jókait kér. A néni átküldi a felnőtt-osztályra. Egy nagyobbacska fiú autószerelés iránt érdeklődik, ez is megy a másik oldalra. — Miért nem iratkozol már át a felnőttekhez?

— Mert ott nincsenek ilyen jó mesekönyvek — jelenti ki határozottan a leendő autószerelő.

Furesa, hogy még hőrighorgas tanonciffjak is akadnak, akik ragaszkodnak az ifjúsági osztályhoz. Az ifjúsági könyvtárban sok a jó és még több a selejtes, régi anyag. Ifjúsági irodalmunknak óriási utánpótlás kellene, hogy kiszoríthassuk a német mintára készült vagy éppenséggel németből átdolgozott ócskaságokat. De a kislány-olvasók igényei többnyire igen szerények: gyöngye mesekönyveket keresnek és azokat a borzalmas „leányregényeket”. Továbbeszik azt a silány szellemi kosztot, amelyen anyáik vagy még inkább tanítóknők felnőttek. Csoda-e, ha a felnőtt nők is aztán gyöngye minőségű olvasók lesznek? A fiúk bátran válogatnak, többnyire nagyon céltudatosak és nem hagyják beleszólni dolgukba. Határozottan tudják, mit akarnak.

A felnőtt oldalon kevésbé lázas az iram, de a munka bonyolultabb.

— Kérek két útleírást — mondja egy magántisztviselő — Afrikáról vagy Dél-Amerikáról. Az anyósomnak pedig két regényt. Mindegy, hogy mi, csak jó vastag legyen.

Ez sokkal könnyebben kielégítható kívánság, mint a postai műszerész feleségéé, aki a szokásos formában közli kívánságát:

— Tessék adni valami jót!

Sorba próbálkozom Gorkijjal, Newvel, Martin Du Gard-ral.

— Nem ilyet. Valami jót.

— Mi magának a jó?

— Hát valami jó Kosáryné Réz Lolát vagy Zsigray Juliánát... az Erzsébet királyné életét.

— Szóval nőíró szeretne. Itt van Kaffka Margit.

Forgatja, nem tetszik. A végén három Herczeg Ferencel távozik. Nem lehet elteríteni az Új Idők limonádé irodalmától.

Egy öreg néni szegyenlősen érdeklődik, hogy igazán nem akadna-e véletlenül Beniczkyné Bajza Lenkétől akármilyen vagy Martittól. De ez csak sakkhúzás, eltereli a figyelmet. Kollégáim már nyugtalan:

— Az előbb kivelelte velem Zola: Termékenységét. Itt volt az asztalon. Hová lett?

A néni sopánkodva húzza ki táskájából: — Azt hittem, már ki tetszett adni. Kollégáim már ismeri embereit.

— Szerelmes könyvet tessék adni — mondja határozottan egy munkásasszony.

— Asszonyom, a szerelmet az életben éljük ki, nem férregények olvasásában mondom. — A könyv nem pótolja az életet. Maga még nem olyan idős, hogy ilyen pótlásra szorulna. És ha az életben nem találja meg, kárpótolja magát más hasznos, okos dologgal. Kapcsolódjék be a MNDSZ

munkájába. De ne olvasson Szederkényi Annát és Dénes Gizellát.

Nagynehezen a Bovárynét és a Karenina Annát sózom rá. Gyanakszik, de elviszi. Szidni fog érte, de — nem tehetek másképp. Ezek is szerelmes könyvek.

Egy géplakatos-tanuló munkaruhában, mosdatlanul, ahogy a műhelyből szabadult, komolyan válogat a kirakatban. Sztálin: A leninizmus alapjai, egy Móricz-regény és egy fizikai ismeretterjesztő könyv az eredmény. Ez a jövő munkása!

A pult szélén két tizenhétévesforma fiú áll. Nem szólnak, csak merően néznek rám és mosolyognak, amíg az olvasókkal foglalkozom. Végre észreveszem őket.

— Na, mi újság? Dolgoztatás? Miről?

— A Bánk bánról.

Perc alatt kiadom Arany János és Gyulai Pál tanulmányait. Aztán két vastos irodalomtörténetet is hozok mellé.

— Ezeket ne vigyék haza. Üljenek az asztalhoz és jegyezzék ki itt. Kézikönyvtári kötetek.

Nekem is megvannak az embereim. Más tanulókkal azonban baj van.

— Herczeg Ferenc: Anei doktor lesz és Herczegtől... — mit tudom én, miféle ismeretlen remekművet kérnek. A múlt idők vagy száz kötet Herczeggel szerelte fel a könyvtárat, még sincs meg.

— Minek az magának? Éppen ez? — kérdem csodálkozva a kislánnytól.

— Erről trunk dolgozatot.

— Dolgozatot? Erről? Miféle iskolába jár? Ki tanítja maguknál az irodalmat?

A fiatal lány hallgat, ellenségesen néz. Egy fiatalember a kirakat mellől nevetve veti oda:

— Nem nehéz kitalálni.

De most egy fiatalemberrel akaszodom össze. Földi Mihályt és Vaszary Jánost keres, meg Török Rezsőt. Szerencsére nincsenek meg.

— De hát mondja, miért tölti ilyenekkel fiatal életét? Drága minden perce diákkorában. Felnőttként nem lesz ennyi ideje olvasni, művelődni. Homerostól Tolsztojig elolvasta már a világirodalom összes remekét, hogy most Földire, meg Török Rezsőre kénytelen fanyalodni?

A fiúval lehet beszélni. Elfogad Gorkijt, Sinclairt és egy Kovai Lőrinc kötetet.

— Tessék adni valami könnyűt — ez állandó refrén.

— Nehezebbtől se kap sérve... Miért fél attól, hogy a fejét kell használni? Arra való... — hadakozom.

— Az embernek most úgyis annyi gondja van — ez is állandó refrén.

— Az embernek mindig van több-kevesebb gondja. Éppen azért kell olvasmányainkkal felemelkednünk, üdülnünk. — Elmondom, hogy a jó olvasmány több-emberekké tesz minket, kifejti szunnyadó érzéseinket, gondolatainkat. A ponyva és a tetszetős külsőben megjelenő félponyva: a bestseller semmi hasznunkra sincs.

Nehéz azonban megváltoztatni az embereket, különösen a nők izlését, akik nemzedékek óta, mióta az olvasás polgári szükséglet lett, egy konveniókba, hazug illuziókba süppedt, gondolkodástól eltöltött, kényelmeskedő társadalomban éltek. Nem tudnak leszokni az Új Idők, a Szent István Társulat és legjobb esetben a Nankelet adagolta irodalomról.

Ezt a kispolgári anyagot, sajnós, átveszik a munkásosztály asszonyai is.

— Az irodalom nem alkohol, nem arra való, hogy féltőre elkábítsa az embert — hajtogatom az ilyen, „sok gond”-dal védekező lustaszüzeknek. Közben eszembe jut Janus Pannonius, aki közel ötszáz éve Aeneas Sylviustól kérte kölcsön Martialis szabadszajú verseit, azzal az indokolással, hogy ilyen nehéz időkben, gondok közt kell neki a léha olvasmány. Az ürügy igen régi.

Most egy fiatal lány nyújtja be kívánságainak listáját: Megtört szív, Magányos leány, Két feleség, Elhagyott asszony, A szerelem útján, A szerelem rabjai, Két fiú, Az élet igájában... és hasonló könyvcímekből vagy harmincat.

— Kedvesem, ne úgy keressünk könyvet a katalógusból, hogy abecérendben végigjörgatjuk a cédulákat és a hangzatos könyvcímeket kiejtjük. Csináljon tervet: magyar vagy külföldi irodalmat akar. Ha külföldit, milyen nemzeteket. Vegye le a polcra a lexikonokat. Tájékozódjék az egyes irodalmakról... aztán menjen neki a katalógusnak. Ugyanígy az ismeretterjesztő műveknél. Határozza el, melyik tudomány, melyik ismeretkör érdekli, aztán kezdje általános felvilágosítást nyújtó művekkel, majd menjen bele abba a részletbe, amelyik vonzza.

Egy fiút hasonló kísérleten kapok: A szűz titka, Kleopátra, Bál után stb. Nem írom pontosan a címeiket, de ilyenfélét. Ha a kiadó vagy az ilyen munkák szerzője megtalálja azt a címet, amely csiklandja olvasóközönségünk tájékozatlan izlését — sikere van.

— Mondd, öcsém, te olyan könyveket kérsz, ahol a címből valami malacságot számíatsz?

Ismét hosszú előadás következik. Közben

idősebb hölgy nyomt a kezembe két könyvet és az olvasójúzetjét.

— De hiszen ezeket a könyveket ma adtuk ki? — Megismerem a nevét. — Talán nem elég vastagok?

— Vastagnak elég vastag — mondja, — de ezeket már olvastam. A vöm nem tudta...

Kap két másik könyvet, ámbar az egyiknél kifogásolja, hogy nem elég vastag. — A könyveket nem kilóra mérjük — vigasztalom és ezzel távozik.

Vannak persze másféle olvasók is. Főleg férfiak. Történelmi és szociológiai könyveket visznek. Szívesen fogadják a felvilágosítást. Ezekért érdemes dolgozni. De nem szabad beérnünk ennyivel. Hiszen a nagyközönségnek javához tartoznak a legselejtebb izlésű olvasók is: mert legalább olvasnak. Javítanunk kell a létsüket, ki kell hajítanunk az ide nem való könyveket és pén kell sok-sok jó új könyvre, hogy legyen, mit a kezükbe adjunk. És legyen elég könyvtáros, aki tanítsa, nevelje őket. Hiszen a főváros közpénzen nem — most már nem — azért tart fenn népművelési könyvtárat, hogy Bozzai Margitokat és Somogyváry Gyulákat adagoljon az olvasnivaló népek. De a nevelést nem kezdi a könyvtáros. Az iskolának kell kezdenie. És hogy az iskola kezdhesse: megfelelően nevelt és szabadon, jólétben élő pedagógusok kellene. Aki pedagógusnak ment, mindenkori tisztaszándékú, lelkes ember volt. Nem ők tehetnek arról, milyen gyöngye lábba áll nálunk még az olvasás, a népműveltség. A világ, az élet minden jelensége összefügg. A szabadság levegőjében átalakulnak az emberek és új nemzedékek nőnek fel. Ha meggondolom, micsoda gyönyörűség lesz harminc év múlva egy népkönyvtár anyagát nézegetni és milyen öröm lesz könyvtárosnak lenni olyan nemzedék körében, amely már úgy olvassa a kapitalista korban játszó ifjúsági regényeket, mint most az őserdő indiántörténeteit és a hőstettekről szóló izgalmas könyvek közé fognak tartozni azok is, amelyek az első hároméves tervről szólnak.

GERÉB LÁSZLÓ